

VINDUET

ved

ODD KVAAL PEDERSEN

I kristelig og humanitær språkbruk taler man om «misjonsland» og «utviklingsland», og man kjenner ennå en viss trygghet ved den følelse av fjernhet som disse betegnelsene innbyr til.

Når imidlertid New York Times foretar en politisk analyse av det afro-asiatiske flertall i FN og vurderer verdens skjebne i lys av denne nye *maktblokken*, forrykkes perspektivet. Uten på noen måte å ville underkjenne appellen til hjertelaget og medmenneskeligheten, må man innrømme at slike nøkternt politiske oversettelser av hjertevarmende og appellerende betegnelser gir et realistisk korrektiv, også i misjonssammenheng.

Den nye generasjon av misjonærer skal bringe evangeliet ut til nasjoner som i verdensorganisasjonen utgjør et absolutt flertall. Og selv om de indre motsetninger kan være store nok i den nye blokken, reagerer den med en temmelig spontan solidaritet på stikkordene kolonialisme og neokolonialisme. At misjon og humanitær hjelp i visse tilfelle settes på linje med det man med en omskrivning av et norsk Høyre-slagord kan kalle «snik-kolonialisme», burde vel ikke forskrekke lenger.

«Latin-afrikanere» og revolusjonære

New York Times deler de velutdannede og veltalende afro-asiatene i tre grupper. Lengst til venstre finner man delegatene fra Guinea, Mali og Indonesia. Med lett ironi har de satt økenavnet «latin-afrikanere» på sine kolleger fra de land som har beholdt forbindelsen med Frankrike og som derfor er mest pro-vestlige. I en mellomstilling står representantene for eldre eller mer smertefritt fødte nasjoner som India, Burma, Sudan, Liberia og Tunis.

Men visse bånd binder dem sammen: De fleste er fargede folk som ble kolonisert av vestlige nasjoner og som tilhører den del av verden som «har ikke». Hva kommuniststatene angår har afro-asiatene stort sett vanskelig for å betrakte dem som kolonimakter «fordi de mangler raseproblemer». Og selv om delegatene ikke selv ønsker kommunist-styre i sine egne land, legger de for dagen stor beundring for utviklingen i Øst-Europa — fra et tilbakeliggende tsar-Russland til et politisk og økonomisk mektig Sovjet. Deres følelse av takknemlighet for russernes støtte gjør at de sjelden er villig til noen tydelig uttalt kritikk av kommunist-landene, skriver New York Times.

Ellers mangler det ikke på synspunkter i diskusjonen om «utviklingslandene» som maktfaktorer og urosentra. I siste nummer av tidsskriftet «Internasjonal Politikk» diskuterer Bjarne Gran hvilke grunner til krig det kan tenkes i disse nye land. Han kommer inn på frykten for en langsiktig kjedereaksjon i forbindelse med rasekonfliktene og den trusel mot verdensfreden som ligger i at stormakter vil fylle tomrommet i det område som en europeisk stat evakuerer. Videre nevner han den nasjonalisme — i god og dårlig forstand — som er en drivkraft i afro-asiatisk frigjøringsstrid, og som — særlig på det afrikanske kontinent — kan føre til kriger mellom nye nasjonalstater. Afrikanerne selv er i høy grad tilbøyelige til å si at det er vest-europeiske neo-kolonialister som intrigerer på grunnlag av forhold som er irrelevante for solidariske afrikanere; det er mer grunn til å si at europeernes skyld ligger i at de delte det mørke fastland med rette linjer som går på tvers av eldgamle naturlige enheter. Slik ligger det konfliktstoff i grensestrøk og hos mindretall på samme måte som i det gamle Europa.

Hva så med muligheten for at den tredje verdenskrig kan bryte ut i «det tomme matfatet»? Det finnes forskere som mener at ren og skjær sult kan få folk til å gå til krig. Andre vil heller peke på at en viss økonomisk standard er en forutsetning for alle sosiale og militære aggresjoner. Gran mener at man heller ikke når det gjelder utviklingslandene kan tro på den enkelte, altoverskyggende krigsårsak, men at man må regne med mange forhold som kan føre til «en frustrert holdning med en økende fiendtlig innstilling til de rike land, til politisk uro og opprør, og i det hele tatt anarki, som vil kunne oppløse verdensøkonomien og true verdensfreden».

FN, Mississippi og «Afrika-kongressen»

Konfrontert med slike krefter som kan bli avgjørende i verdenspolitikken og som kan kaste lange skygger inn over kirkens mark, virker det kanskje smått å komme trekkende med et forhold som har med den hvite manns holdning å gjøre — ikke i Afrika eller Asia, men i våre egne land.

Både i norsk og utenlandsk presse har det vært påpekt at de erfaringer afrikanske studenter og delegater gjør i USA og Europa vil komme til å få vesentlig betydning for deres lands fremtidige holdning til vesten. Den amerikanske journalisten William Richard Caldwell skriver i en reportasjeartikkel bl. a.: «Spørsmålet vil bli stilt igjen og igjen til medlemmer av Kennedys fredskorps: Hvordan kan dere vente av oss i Afrika og Asia at vi vil høre på at dere taler varmt om likhet når våre ledere i FN, som har sitt hovedkvarter i Amerikas største by, blir ydmyket fordi de ikke er hvite? Svaret kunne lett bli: Heldig at ikke FN holder sine møter i Mississippi!»

Slike fordommer håper vi oss lykkelig forskånet fra i Norge. Og vi må i det lengste ønske at dette håp ikke blir gjort til skamme, selv om fremtidige Afrika-kongresser skulle komme til å samle like «slemme» afrikanere som de som var med på Blindern-arrangementet sist sommer. Det lar seg nok ikke nekte at dette

vesle skvulp fra den voldsomme og til dels revolusjonære frihetsbølgen som ruller over Afrika, utløste visse nordiske reaksjoner som best kan karakteriseres med Chestertons ord: «Når gamle skjema sprenges, har både ondskap og dyder lett for å løpe løpsk.» Man burde kanskje ta opp til en bredere debatt hvordan man kan påvirke opinionen til en mer sunn og realistisk vurdering av den situasjon vi har fått etterat den afro-asiatiske frigjøringskamp har sprengt hele vårt gamle «verdensbilde».

Dette har også aktualitet i folkekirkelig sammenheng ettersom misjonen mer og mer må bli et spørsmål om partnerskap og toveiskjøring.

Japansk Hamburg-prest om seg selv og oss

I Hamburg har Nord-deutsche Missionsgesellschaft gjort en forsiktig begynnelse med den japanske pastor Kenji *Ozaki*, som virker som vanlig menighetsprest i den nordtyske millionbyen. Det kunne være fristende å referere samtlige av hans kloke, veloverveide råd til den ofte noe hesblesende geistlighet i Europa. Vi får imidlertid nøye oss med misjonsprestens fire grunner for å sende misjonærer fra de tidligere misjonsfelt tilbake til moderkirkene: «For det første er kirken alltid misjonerende. Jeg er misjonær. Følgelig gjør jeg egentlig ikke noe nytt. For det annet er det umulig f. eks. for oss japanere å sette oss inn i de vanskeligheter, både indre og ytre, psykologiske og åndelige, som europeiske misjonærer møter i Japan. Når jeg er her, har jeg mine vanskeligheter, men får samarbeide i et team. Og når jeg kommer tilbake til Japan, kan jeg bedre enn før hjelpe og støtte de europeiske misjonærer — i en fortsettelse av partnerskapet. For det tredje — og det er meget viktig — vil enhver kirke, det vil si en menighet hvor Jesus Kristus er til stede som Herre, ha en impuls i seg til å bringe evangeliet ut — over alle grenser. Kirken i Japan er liten, den omfatter bare 0,6 % av folket. Men hvis man av den grunn sier at Japan ikke kan sende misjonærer til Tyskland, så anlegger man en menneskelig målestokk på et område hvor bare Gud får bestemme. For det fjerde imøtekommer man en trang hos de kristne i de nye kirker til å få vite hvordan forholdene er i de land misjonærene først kom fra. Skulle man i dag fortsette som før og bare ta imot og ta imot misjonærer til de nye kirker, kan man ikke vente at japanske kristne vil være særlig interessert i moderkirkene. Men blir noen sendt ut av de nye kirker, stimuleres interessen nesten utrolig.

Og endelig lar det seg ikke nekte at det i dag er farlig for misjonærene fra Europa og Amerika å stå alene om misjonsarbeidet. Mer eller mindre bevisst kan det snike seg inn en overlegenhetsfølelse: det er *vi* som misjonerer!»

Som rimelig kan være er *Ozaki* blitt møtt med stor velvilje av den evangeliske kirke, likeså har pressen vist stor interesse og forståelse for tiltaket, skriver «Vår Kirke» som siste høst intervjuet ham. Men ironisk spottende stemmer tok også til orde — helst i brev til prestekontoret. Hva var nå dette for noe? Sto det så dårlig til med kirken i Tyskland at man måtte lage show og fremføre en japansk klown som kjempeattraksjon? Siden har det sensasjonelle ved tiltaket dunstet bort. . .

— Og Deres eget arbeid her i Hamburg, pastor Ozaki. Har De sett resultater? spør bladets medarbeider.

— Jeg har ikke oppnådd det jeg hadde tenkt meg.

— Skuffet?

— Nei. Jeg er aldri skuffet... Man må være tålmodig i dette arbeidet. Kanskje må jeg gå langsomt frem. Det råd har jeg fått, sier pastor Ozaki — den forhen-værende ubåt-offiseren som ga avkall på farsarven for å bli en kristen og slum-prest i Kyoto.

Fellesmarkedet og den globale omsorg

Fellesmarkedet har lenge preget vår hjemlige debatt. I skrivende øyeblikk er man ikke riktig kommet seg etter de Gaulles lammende uppercut, men det blir nok flere runder.

Bispemøtet 1962 kom i en uttalelse inn på noen av de kirkelige problemer som EEC reiser, men ville ikke formulere noe som kunne utlegges som «kirkens syn». Og i tråd med dette uttalte stortingsmann dr. Per Lønning på Geilo-møtet: «Fellesmarkedet er ingen kirkesak. Kirkens sak er derimot å tolke Guds lov og holde samvittighetene våkne.»

Så vidt man kan skjønne har kirken vært mindre opptatt av hva EEC kan komme til å bety i globalt perspektiv. Det er selvfølgelig riktig at hvis vi greier å utvikle Fellesmarkedet til et virkelig menneskelig fellesskap, kan det bli en mektig inspirasjon for Afrikas og Asias millioner — et vitnesbyrd om at vi har lært av våre skjebnesvangre misgrep og vår splittelse. Kanskje kan vi gi u-landene noe å tenke på, så de ikke stormer inn i de samme ulykkene som vi har lagt bak oss.

Imidlertid er det fra radikalt afrikansk hold blitt hevdet at EEC vil drive en utspekulert neo-kolonialisme, og at selv den utviklingshjelp som markedsdan-nelsen har til hensikt å yte, bare er et skalkeskjul for de tidligere kolonilandenes egentlige hensikt, nemlig å opprettholde det skjeve og urettferdige bytteforhold i verdensøkonomien.

Trekker man fra alle demagogiske fraser, kan man si at det er en kjerne av sannhet i dette. Misforholdet mellom rike og fattige land kan forklares, men bør ikke bortforklares. Det vil være realistisk å se i øynene at en mektig økonomisk blokk kan komplisere problemene og at det finnes krefter som, ut fra kortsiktige og egoistiske profittensyn gjerne ser at det hele går sin skjeve gang.

Bispene sluttet sin uttalelse med å forsikre om at kirken ville ha øynene åpne for nye sider ved det omfattende kompleks av problemer som de europeiske samlingsbestrebelsers reiser, og det er et spørsmål om man ikke nettopp her står overfor et forhold som har med den våkne samvittighet å gjøre. For noen ti-år siden valgte kirken i beste fall å tie, i verste fall å reagere panikk-artet da fattige mennesker gikk til åpen kamp mot urettferdigheten. I dag gjelder det et mis-forhold mellom rike og fattige land — en urettferdighet som gode misjonsgjer-ninger ikke kan oppveie.

Det er for så vidt ingen grunn til å etterlyse noen bred solidaritetserklæring med verdens fattige folk i forbindelse med bispenes uttalelse om EEC. Men ut fra sin følelse av grenseoverskridende omsorg burde kirken under det videre arbeid med disse spørsmål tenke over om det eventuelt kan bli på sin plass med en kirkelig henstilling til regjeringen. En slik påminnelse til våre folk i Bryssel om å hevde våre beste rettferds- og frihetsidealer i global sammenheng, burde eventuelt kunne være et uttrykk for kirkens våkne samvittighet i en verden mer splittet enn noensinne og i et Europa som ribbet for sine oversjøiske inntektskilder søker sammen.

Argumentsamling mot rasemytologi

Afrika er i skuddet for tiden. Det merker man ikke minst når man titter i hyllene hos de større bokhandlerne. Folk som er interessert i en facts-fylt, konsentrert fremstilling av afrikanske misjonslands kulturhistorie, vil uten tvil finne inspirerende lesning i Basil Davidsons «Old Africa Rediscovered» som nå foreligger i dansk pocket-format med titelen «Det gjenfundne Afrika». Boken som er basert på de seneste arkeologiske oppdagelser, forteller om den forbløffende rike kultur i det gamle Afrika, «hvis elde er av en annen art, ikke gradforskjellig, men vesensforskjellig fra Europas. Dette er Urtid og Tiden før Tiden. Når man har sett ned over Rift Valley, da har man fått et innblikk i det verksted hvori Jorden ble skapt» (Karen Blixen i et rosende forord). Boken dementerer ellers den tradisjonelle oppfatning av det mørke fastland uten historie, kunst og kultur før den hvite mann kom.

Det er mulig at noen — kanskje mange — av bokens opplysninger vil vekke diskusjon eller motsigelser blant Afrika-kjennere. Men i misjonssammenheng burde den kunne være en nyttig argument-samling mot den rasemytologi som forkynnes bl. a. i Sør-Afrika. Ikke så mye fordi man tør vente seg noen fruktbar debatt med Verwoerd-styrets forkrøblede ideologer, men bokens innhold kan være med å motvirke at denne giftige tankegang og forstenede holdning vinner innpass hos andre som også med tiden kan føle trang til å slå en ond sirkel rundt sin egen velferd og velstand.

En kuriositet til slutt i denne sammenheng: Det skal etter sigende bare eksistere seks vitser i verden, hvorav den ene er svigermoren og en annen er misjonæren som kokes av kannibaler. Når sannheten skal frem, skriver Basil Davidson, vet man bare om seks av 300 misjonærer som trengte inn i Øst- og Sentral-Afrika før 1884, som ble drept av afrikanere. Ingen av dem, har det vist seg, ble drept ved overlatt mord.

«Hva vet vi om Afrika — bortsett fra at vi ikke kjenner det?» Med denne forbløffende selvfølgelighet innleder svensken Per Wästberg sin siste Afrika-bok — en antologi med titelen «Afrika beretter». (Norsk utgave på NOMI siste høst.) Uten å gi noen litterær vurdering av boken, som Johan Borgen på grunnlag av den svenske utgaven karakteriserte som «fabelaktig systematisk», tør man kanskje anta at denne nye afrikanske litteraturen — som her presenteres i smakebit-form —

ved siden av sin rent litterære verdi også kan bli en kilde til moderne mentalitetskunnskap.

Nordisk institutt vil spre Afrika-kunnskap

Ikke minst på bakgrunn av vår mer kompliserte verdenssituasjon er samfunns- og misjonsvitenskapelig forskning en høyst nødvendig forutsetning for arbeid i misjons- eller utviklingsland. Og vi må interessere oss for ethvert felt som kan utfylle det bilde av den afro-asiatiske mosaikk som vi i alle fall kan øyne begynnelsen på.

Så vel i Sverige som i Norge har derfor talsmenn for misjonen hilst Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala velkommen og gitt uttrykk for ønske om samarbeid. Instituttet som begynte sin virksomhet siste høst under ledelse av dosent Carl Gustav Widstrand, tar sikte på å gi raske og sikre informasjon om afrikanske forhold. Foruten arkiv- og bibliotekjeneste, vil virksomheten omfatte kurs, foredragsserier, publikasjoner o.l. Man regner også med å kunne hjelpe til med fotostatkopier av arkivmateriale og vanskelig tilgjengelig tidsskriftstoff. Instituttets publikasjoner vil inneholde opplysninger om afrikansk næringsliv, politikk og kultur, videre håper man å kunne lage spesielle håndbøker i afrikanske språk, beregnet på skandinaver.

Dosent Widstrand har ellers opplyst at instituttet i løpet av våren vil arrangere et kurs om Afrika-spørsmål hvor Nordens misjonsselskaper blir spesielt innbudt. Professor O. G. Myklebust meddeler at han allerede har vært i kontakt med instituttets leder pr. brev. Han forteller at instituttet også har til hensikt å registrere alt materiale som finnes om Afrika i nordiske samlinger. Videre vil det føre register over personer i Norden som har fagkunnskaper om Afrika eller som har drevet forskning der. Når det gjelder disse tingene, kan man regne med at Afrika-instituttet er meget interessert også i norsk kontakt. Våre misjonsbibliotek og arkiver inneholder nok en god del av interesse om verdensdelen. Dessuten har jo en rekke norske misjonærer gjort en stor forskerinnatts.

Svensk Missionstidskrift 50 år

En annen svensk begivenhet av betydning for misjonsforskningen: Med nummer 4, 1962 fullbyrdet Svensk Missionstidskrift sin 50. årgang. I første årgangens første nummer skrev daværende redaktør, professor Adolf Kolmodin at tidsskriftet så det som sin oppgave å behandle misjonens grunn, motiv, nødvendighet og mål, de svenske misjoners historie og nåværende stilling, misjonsteknikk osv.

Alt dette er fremdeles formålet med tidsskriftet, selv om terminologien er blitt forandret, skriver fungerende redaktør, teol. dr. Tore Furberg i jubileumsnummeret. Et register for årene 1947–1962 viser også klart at redaksjonen har vært tro mot de opprinnelige forutsetninger, samtidig som den har hatt øynene åpne for nye perspektiver og problemer. Særlig har det vært en økning når det gjelder stoff om «misjon og økumenikk» og «kristendommen og religionene». Problemer i forbindelse med forholdet kirke–misjon har også fått stadig bredere plass.